

הדף היומי

מסכת נזיר - דף ב' ג'

עלון יומי ללומדי הדף היומי ו"ל ע"י מדרשית הדף היומי פ"ת
לע"נ גיטל מלכה ע"ה בת ה"ר אשר אנטשיל ז"ל

עיונים על הדף

מצוות הנזיר

במסכת זו יתבאר דיני הנזיר. צורת קבלת הנזירות. דיני בימים בהם הוא נזיר. חילוקים בין "סתם נזיר" שדינו לל' יום. ל"נזיר עולם" ואדם שנוהג כל ימיו בנזירות. ו"נזיר שמשון" וחילוקי הדינים. עוד יתבאר דיני טומאת נזיר בימי נזרו. וסדר טהרתו. וסוף ימי נזירותו וסדר הבאת הקרבנות. נזיר קטן. אשה המקבלת על עצמה נזירות. ואם אב או אם יכולים לקבל נזירות על זרעם ועוד. ובראש דבריו נביא מדברי החינוך במהות מצווה זו. וסיים החינוך ושבעים פנים לתורה יש. שהרי נחלקו בדם האם כל נזיר הוא חוטא. או שיש נזיר שאינו נקרא חוטא. וכפי שיעלה לאורך המסכת, חילוק בין נזיר טמא לנשאר בטהרתו, ובא לכופ יצרו.

וז"ל החינוך (מצוה שעד) כבר כתבתי בפתיחת הספר כי בהיות בעולמו של הקדוש ברוך הוא בריה משותפת מחומר ושכל וזהו האדם, היה דבר ראוי ומחוייב כדי להיות קלוסו ברוך הוא עולה יפה מבריותיו שעם בריה על לא יחסר מעולמו כל האפשרות שיש בדתנו להשיג וכו', כמו שכתבתי שם, ואין ספק כי לולא מן הטעם הזה שנתחייב שכלנו לשכון בתוך החומר בעל התאוות והחטאים ראוי היה שכלנו לעמוד לשרת לפני בוראו ולהכיר כבודו כאחד מבני אלהים הנצבים עליו. ואמנם מפני החיוב הזה נשתעבד לשכון בתי חומר, ואחר שנשתעבד לזה מוכרח על כל פנים לנטות מעבודת בוראו לפעמים ולהשתדל בצרכי הבית אשר ידור שם, כי לא יתקיים בנין הבית עצמו ואבניו ויסודותיו מבלתי שישגיח באדם עליו, ואם כן אחרי היות כוונת האדם ביצירתו על מה שאמרנו, בכל עת שיוכל שכלו למעט בעבודת החומר וישים מגמתו לעבודת קונו אז טוב לו, ובלבד שלא יטוש מלאכת הבית לגמרי ויחריבהו, כי גם זה יחשב לו עון אחר שהמלך חפץ להיות לו בריה כזו, וכדאמר רבי יוסי במסכת תענית פרק שלישי (כב:) שאין היחיד רשאי לסגף עצמו בתענית, ופריש רב יהודה בשם רב טעמיה דרבי יוסי משום דכתיב (בראשית ב') ויהי האדם לנפש חיה, אמרה תורה נשמה שנתתי בך החיה, ועל זה אמר המלך החכם (קהלח ז' ט"ז) אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם. וזו היא קדושת הנזיר ומעלתו בהניחו מלאכת החומר וישבור תאוותיו במה שאינו חרבן גמור אל הבית, כגון מניעת שתיית היין וגידול השער, כי בזה יכנע היצר ולא ידלוף הבית בעבורו ולא ירסו פינותיו, אבל תתחזק בו עבודת השכל ויאורו מהלכיו וכבוד ה' תשכון עליו, ויתקיים באיש הזה כוונת הבריאה מבלי התמעט עכודת שכלו באורא מפני שתוף החומר שבו.

והראיה שענין גידול השער הוא כמו כן מפני הכנעת היצר כמו שאמרנו, מה שאמרו זכרונם לברכה בנזיר ריש פרק קמא (ד ע"ב) אמר רבי שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא פעם אחת בא אדם אחד לפני מן הדרום ראיתי יפה עינים וטוב ראי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו מה ראית להשחית שערך זה הנאה, אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי ופחז יצרי עלי וביקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך בקמי שהוא עתיד להיות רימה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים, מיד עמדתי חמדותי ונשקתיו על ראשו ואמרתי לו בני כחותך ירבו נזירי נזירות, עליך הכתוב אומר (במדבר ו' ב') איש כי יפליא לנזור נזיר להזיר לה'. ועל כן כדי להכניע היצר גם כן נצטוו לגלח כל שער מבלאת ימי נזרו ולא הורשה לתקן אותם וליטול מהם קצת, כדי שלא ישוב יצרו עליו כאשר בתחילה, אבל נתחייב לגלחם מכל וכל, כי אין ספק שהשער הגדול ביותר או הגילוח הנמור יפסיד תואר האדם.

ואל תתפשני בטעם זה שכתבתי ממה שאמרו זכרונם לברכה (נזיר יט:) יביא כפרה על עצמו שציער עצמו מן היין, כי גם זה יתכן על טעמנו, כי אחר שאמרתי שאין רשות נתונה לאדם להשחית ביתו ולקלקל דבר בבנין אשר בנה הבונה הראשון, ראוי לו להביא כפרה על נפשו על אולי נטה מן הגדר המחוייב עליו בענין גופו ונשמתו, כי שמה טבעו ובנינו כגון על צד שהנזירות עוני יתר מדאי על נפשו. וכל דרכי השם ישרים וצדיקים ילכו בהם. והרמב"ן ז"ל כתב בפירושו (במדבר ו' יא') על דרך הפשט בטעם החטאת שמביא הנזיר לכפרה, כי הענין הוא שצריך כפרה בשובו להטמא בתאוות העולם, דמכיון שהיתה עליו רוח ה' והתחיל להיות נזיר לה' ראוי היה לעמוד כן כל ימיו. ושבעים פנים יש לתורה.

אך פועל דין "ידות נזירות?" בנושא "ידות" הארכנו בעיונים על הדף בריש מסכת נשירים. בדף ב' ובדף ה'. ונעלה את הנוגע לעניינינו. בתוס' וברבי"ן לפנינו ביארו ענין "יד" בדומה אולם יש שינוי משמעותי בלשוניתיהם. דעת רבי"ן "וכשם שאוחז אדם בבית יד של כלי ומגביה את הכלי עצמו כך זה כיון דאמר "אהא" או שאמר "אהא נאה" הרי זה נזיר וטעמא דכולה מתני' מפורש בגמ'. ע"כ הריב"ן. ואילו בתוס' ביארו "שלא גמר דיבור ומהני לחול עליו כל דיני נזירות כאילו גמר דיבורו כאדם האוחז בבית יד של כלי ומגביהו כאילו אוחז בכלי". ע"כ התוס' (ד"ה האומר). על פני נראה

שביאורו בשווה. אולם הדין שווה שלשניהם מועיל חלק מהדיבור לענין נזירות. אולם אם נדקדק את הלשון של הריב"ן, כאשר אמר "אהא" הועיל לצורך הנזירות. כפי שיתבאר בגמ', שצריך עוד ראייה חיצונית שנזיר עובר לפניו וכו'. אולם בדקדוק לשון התוס', לא מועיל "חצי דיבור", והוסיפו, שלמרות שאמר חלק מהדיבור "מהני לחול עליו כל דיני נזירות כאילו גמר דיבורו". מבואר שלברי התוס' צריכים לשון גמור, רק יש פעמים שאנו תולים שלשוננו גמורה למרות שלא אמר הכל.

ובמחלוקת זו חלקו הרא"ש והר"ן בנדרים. הר"ן בנדרים (ב' ד"ה כל כנויי) מבאר את ההגדרה בדין "ידות נדרים" וז"ל, "ידות נדרים הוא שמתחיל במקצת דבורו של נדר אלא שאינו גומר אותו ואותו מקצת הדבור היו כאילו נודר כל השלמות הדבור". ע"כ. ואומר הר"ן "ואותו מקצת הדבור היו כאילו נודר כל השלמות הדבור", ביאור הדבר, אף חלק ממילה יכול להוות מילה שלמה. וכאילו אמר מילים ברורות ומשפט ארוך בדיוק לפי דקדוקי נדרים. לא צריך שיאמר את הכל, מספיק קיצור, וזה נחשב כאילו אמר את הכל.

מאיך דעת הרא"ש, (שם בצד הגליון) ז"ל, "וכך הנך ידות אינו גומר דבריו לפרש הנדר אלא התחלה בעלמא ומתוכן ניכר שדעתו לידור ומחשבתו ליה כאילו גמר דבריו". ע"כ. נראה בדברי הרא"ש, מה שמועיל יד לנדרים, היות ומתוך דבריו אנו יודעים שהוא מעוניין לאסור על עצמו, אז עתה מתייחסים אל הדבר כאילו הוא נדר, ואמר את הכל. לא מספיק קיצורי דרך, אלא חייבים את כל הנדר, אולם אנו יודעים שכן היא כוונתו.

היינו שנחלקו הרא"ש והר"ן האם יד הכוונה שבאמת אמר רק קיצר, ומועיל קיצור דברים ולא צריך את כל האמירה של הנדר, כך שיטת הר"ן. או שאמנם בפועל לא אמר, אולם כיון שידועים אנו שבה לאסור נחשב כביכול שאמר, אבל מתייחסים שאילו אמר את הכל. ובעזרה בהמשך נביא נפק"מ בעניין. אולם עלה לנו שפלוגתת הריב"ן והתוס' היא כמחלוקת הרא"ש והר"ן בנדרים.

סיכום הדף

נושא היום: כינוי יוד. "אהא" "נאה" "כזה" "מסלסל" "שלח" "ציפורין".

כל כינוי נזירות, הם כנזירות. **כל ידות נזירות**, הם כנזירות. **הסדר הנכתב במשנה**: "כינויים וידות". בדוגמאות שהביא התנא, נקט קודם ידות. **ודבר זה משתנה** בצורת כתיבת המשניות. **במשניות בשבת**, כאשר עסק התנא באיסור על האדם, פרט מה אסור. שעסק **באיסור שבת בהמתו**, פרט מה מותר. **לגבי דיני ירושה**, פרט את עיקר הדין קודם. **כך גם בנזירות**, פתח קודם ביעירן דין הכינויים. ובפירוט, פרט קודם ידות, שהם נלמדים מדרשה וחביבים. **האומר "אהא"**, הרי זה נזיר. **בתנאי** שנזיר עובר לפניו. **ולכן** אין לומר שכוונתו אהא בתענית. **כמו"כ** אין לומר שהתכוון להביא את קרבנות הנזיר שעובר לפניו, משום שמעמידה הגמ' **שחשב בלבו**. והחידוש שהועיל דיבורו.

האומר "אהא נאה", נזיר. ואין אומרים שכוונתו על נוי מצוות. **משום שתפוס בשערו** ואחר נאה. ואמנם נזיר שנטמא נקרא חוטא, ולא שייך להגדירו בתור נאה. היות וחוששים שיעבור על נזירותו. **אולם נזיר טמא**, אפשר להגדירו בתורת נוי. **כינוי נזירות**, "נזיק" "נזיח" "פזיח". (נחלקו ריו"ח ור"ל. לדעת ריו"ח, לשון אומות. לדעת ר"ל, לשון שקבעו חכמים.)

האומר "הריני כזה", נזיר בתנאי שנזיר עובר לפניו. **"הריני מסלסל"**, נזיר. והכוונה "מסלסל", מהפך בשערו, היות **ומדובר** שתפוס בשערו. **ולא מפרשים** דבריו שמתכוון למזון. **"הריני מכלכל"**, הדין והכוונה "לכילכול" המתייחס לשער. כדינו של רבי יהודה לגבי שיעור הוצאת סיד בשבת "כדי לסוד כילכול". ומתפרש כך כיון שתפוס בשערו. **ולא מפרשים** דבריו שמתכוון למזון.

"הרי עלי לשלח פרע", נזיר. **א. "שלחך"** פרסד רימונים" מתבאר על ריבוי. **ב. לומדים** "ופרע לא ישלחו" מכהן הדיוט, הכוונה גידול שער לא יותר מלי יום. **ג. "ושלח"** מים על פני חוצות", מתבאר שסיבת ההשקאה כדי שיגדלו הצמח.

"הרי עלי ציפורין", **לדעת ר"מ**, נזיר. **לדעת רבנן**, אינו נזיר. **ביאור המחלוקת לדעת ר"ל**, היות ובפסוק בדניאל נכתב לשון ציפורים בסמיכות לשער. נחלקו האם אדם מתפוס נזירות בדבר הסמוך לו בפסוק. **לר"מ**, מתפוס ולכן נזיר. **ורבנן חלקו. לדעת ריו"ח**, לכו"ע אין אדם מתפוס בדבר הסמוך בפסוק. **ור"מ חשש**, שמא כוונתו לקבל על עצמו נזירות שייך בה ציפורים על צד שיהיה טמא. (נזיר טמא מביא כאשר נטה, אשם וציפור לחטאת וציפור לעולה. מלבד שלמים חטאת ועולה בסוף ימי נזרו.) **ומדובר** שעבר לפניו נזיר טהור. **ולכן לא שייך לומר** שרוצה לפטור את הנזיר שעבר לפניו בקרבנו, שעדיין טומאתו לא בעולם (תוס' ורא"ש). **וכן לא מתברר** שרצה להביא קרבנות מצורע. באשר נזיר עובר לפניו.

ואמנם **מצאנו ש"ימין"** זה לשון של שבועה. אולם **לא משום** סמיכות בפסוק "וירם ימינו וכו' וישבע" אלא **משום ש"ימין"** היא שבועה לפי הפסוק "נשבע ד' בימינו". ואף "שמאל", לשון שבועה, שנאמר באותו פסוק "ובזרוע עוזו" (עזו) תפילין. בהכרח הזרוע המדוברת היא שמאל.)